

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Financiranje tranzicije prema niskougljičnom gospodarstvu i izazovi u financiranju prilagodbe klimatskim promjenama”

(razmatračko mišljenje)

(2020/C 311/04)

Izvjestitelj: **Toni VIDAN (HR/III)**

Suizvjestitelj: **Dimitris DIMITRIADIS (EL/I)**

Zahtjev za savjetovanje:	hrvatsko predsjedništvo EU-a, 10.9.2019.
Pravni temelj:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za poljoprivredu, ruralni razvoj i zaštitu okoliša
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	27.5.2020.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	11.6.2020.
Plenarno zasjedanje br.:	552
Rezultat glasovanja	227/0/2
(za/protiv/suzdržani):	

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO sa zadovoljstvom pozdravlja i podržava nedavne zaključke Europskog vijeća i najavljeni europski zeleni plan ⁽¹⁾, kojima se želi osigurati tranzicija prema niskougljičnom gospodarstvu „ostvarenjem klimatski neutralnog EU-a do 2050.”.

1.2. U kontekstu krize uzrokovane COVID-om 19 Odbor je već pozvao ⁽²⁾ na još neviđenu razinu solidarnosti među državama članicama i na izradu **sveobuhvatnog europskog plana gospodarskog oporavka** koji bi državama članicama EU-a, njegovim građanima, poduzećima i radnicima omogućio da se na najbolji mogući način suoče s posljedicama pandemije COVID-a 19 i izgrade održivije i otpornije europsko gospodarstvo. Novi instrument za oporavak pod nazivom *Next Generation EU* (EU sljedeće generacije) u vrijednosti od 750 milijardi EUR, kao i ciljana povećanja dugoročnog proračuna EU-a za razdoblje 2021. – 2027., povećat će ukupna financijska sredstva proračuna EU-a na 1,85 bilijuna EUR. Osim potpore oporavku, proračun je usmjeren na europski zeleni plan i digitalizaciju u cilju poticanja zapošljavanja i rasta, otpornosti naših društava i zdravlja našeg okoliša.

1.3. EGSO podržava rezoluciju Europskog parlamenta usvojenu velikom većinom 17. travnja 2020. u kojoj se poziva na to da se europski zeleni plan stavi u središte predstojećeg paketa EU-a za oporavak i obnovu „kako bi se potaknulo gospodarstvo, poboljšala njegova otpornost i otvorila nova radna mjesta te istodobno pomoglo u ekološkoj tranziciji, poticao održivi gospodarski i društveni razvoj” ⁽³⁾.

1.4. EGSO podržava Plan ulaganja za europski zeleni plan kao prvi od ključnih financijskih stupova tranzicije prema niskougljičnom gospodarstvu, kao i mehanizam za pravednu tranziciju ⁽⁴⁾. EGSO te inicijative smatra prvim korakom u pravom smjeru te potiče institucije EU-a da uspostave transparentne i participativne postupke za pripremu daljnjih koraka usklađenih s oporavkom i pravednom tranzicijom prema ekonomiji dobrobiti te da zaista uključe sve relevantne dionike ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

⁽²⁾ <https://www.eesc.europa.eu/hr/news-media/presentations/odgovor-eu-na-izbijanje-bolesti-covid-19-i-potreba-za-nezepamcenom-razinom-solidarnosti-medu-drzavama-clanicama>

⁽³⁾ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0054_HR.pdf

⁽⁴⁾ „Što su Plan ulaganja za Europski zeleni plan i mehanizam za pravednu tranziciju?”, Bruxelles, 14. siječnja 2020.

⁽⁵⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/sustainable-economy-we-need-own-initiative-opinion>

1.5. Zbog ove krize bez presedana s kojom se suočavamo, EGSO poziva na izradu ambicioznog plana obnove koji bi bio u skladu s Pariškim sporazumom. Ključni dio trebao bi biti **proračun za djelovanje u području klime** koji bi u najmanju ruku bio jednak već utvrđenom investicijskom jazu od oko 300 milijardi EUR godišnje i u kojem bi izražen prioritet trebala bila potpora decentraliziranim projektima dekarbonizacije koje su zajednički osmislili i nad njima imaju zajedničko vlasništvo građani, MSP-ovi, energetske zajednice te lokalna i regionalna javna tijela.

1.6. EGSO je čvrsto uvjeren da tranzicija i obnova nakon COVID-a 19 moraju biti pravedne i voditi prema pravednijem i održivijem EU-u. U protivnom će doći do neuspjeha, uz ozbiljne posljedice za europski projekt u cjelini. Smatramo da je ključna sastavnica pravedne tranzicije politička, socijalna i gospodarska uključenost građana, radnika, zajednica i MSP-ova, naročito u slabije razvijenim ruralnim regijama u EU-u, bez diskriminacije država članica koje trenutno nisu članice europodručja. Od presudne je važnosti uvođenje skupa kriterija koji trebaju osigurati da tranzicija bude pravedna, a dionici na svim razinama moraju biti uključeni. EGSO je već doprinio raspravi o tom pitanju ⁽⁶⁾.

1.7. EGSO naglašava da se u okviru pravedne tranzicije i obnove nakon COVID-a 19 mora osigurati da potrošači i zajednice postanu aktivni proizvođači-potrošači održivih proizvoda i usluga u energetsom i prometnom sektoru.

1.8. EGSO poziva na hitno uklanjanje prepreka koje otežavaju preraspodjelu javnih i privatnih sredstava, prvenstveno postojećih izravnih i neizravnih subvencija za sektor fosilnih goriva; također poziva na uklanjanje fiskalnih i poreznih prepreka.

1.9. EGSO podržava davanje širokih ovlasti Europskoj komisiji da osmisli novu strategiju EU-a za prilagodbu te poziva na stavljanje jednakog naglaska na financiranje ublažavanja i prilagodbe. EGSO smatra da je potrebno što prije otpočeti uključivu raspravu o politikama posvećenu razvijanju inovativnih financijskih mehanizama za mjere prilagodbe i namjenskom **Fondu za pravednu prilagodbu**.

1.10. EGSO poziva na znatno povećanje dostupnih sredstava, na pokretanje programa za mlade pod nazivom „**Europske snage solidarnosti za djelovanje u području klime**” i na izdvajanje sredstava za suradnju između lokalnih vlasti i organiziranog civilnog društva u području razvoja projekata koji se provode u zajednicama i u njihovom su vlasništvu, a posvećeni su niskougljičnoj energiji i prometu.

1.11. EGSO smatra da bi se europskim zelenim planom trebala zaštititi sigurnost i međunarodna konkurentnost EU-a, a naročito MSP-ova koji se suočavaju s oštrijom konkurencijom gospodarstava u usponu; također podržava prijedloge za uvođenje mehanizma za graničnu pristojbu za ugljik.

2. Uvod i opće napomene

2.1. EGSO priprema ovo mišljenje na zahtjev hrvatskog predsjedništva Vijeća EU-a te je zadovoljan što Republika Hrvatska tijekom svog predsjedanja želi potaknuti raspravu na razini EU-a o poboljšanju financijskih mehanizama za ispunjavanje sve većih potreba tranzicije prema niskougljičnom gospodarstvu i za odgovaranje na potrebe prilagodbe klimatskim promjenama. U kasnoj fazi pripreme ovog mišljenja pandemija COVID-a 19 potresla je svijet i EU pa se u mišljenje nastoje uključiti neke početne reakcije na te nove okolnosti.

2.2. Svjedoci smo ljudske katastrofe koja je u tijeku, izgubljenih života, raširenog obolijevanja, socijalnih poteškoća, gubitka radnih mjesta – u dosad nezabilježenim razmjerima. Ako se tome ne pristupi na ispravan način, postoji opasnost da bi nas mogle snaći posljedice nalik na one iz Velike industrijske krize 1929. godine. Ako se bude postupalo na ispravan način, EU može zajednički prebroditi krizu, spasiti živote i društvenu dobrobit, promijeniti naše socioekonomske modele tako da budu usmjereni na ljude i prirodu te potaknuti globalno partnerstvo za održivi razvoj.

⁽⁶⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/leaving-no-one-behind-when-implementing-2030-sustainable-development-agenda-own-initiative-opinion>

2.3. EGSO sa zadovoljstvom pozdravlja i podržava nedavne zaključke Europskog vijeća i najavljeni europski zeleni plan ⁽⁷⁾, čiji je zajednički cilj osigurati tranziciju prema niskougljičnom gospodarstvu „ostvarenjem klimatski neutralnog EU-a do 2050.“. Također podržava Plan ulaganja za europski zeleni plan kao prvi od ključnih financijskih stupova, kao i mehanizam za pravednu tranziciju čija je svrha pružiti potporu radnicima i građanima u regijama koje su najviše pogođene tranzicijom ⁽⁸⁾.

2.4. Postoje nepobitni dokazi da se suočavamo s klimatskim krizom, egzistencijalnim gubitkom biološke raznolikosti, društveno neprihvatljivim rizicima za zdravlje nastalima zbog onečišćenja kemikalijama i onečišćenja zraka te zbog još nedokučivih razina onečišćenja plastikom u oceanima. Znanstvena istraživanja ⁽⁹⁾ upućuju na to da je pojava novih ljudskih bolesti usko povezana upravo s onim uzrocima ekološke krize koje bi se počelo uklanjati ako se u europskom zelenom planu kao prioritet postavi djelovanje u području okoliša.

2.5. Uz egzistencijalne ekološke krize suočeni smo i s visokim i sve većim razinama nejednakosti, demografskim krizama, političkim radikalizmom te smanjenjem povjerenja u vlasti, upravljanje i osmišljavanje politika. Kriza uzrokovana COVID-om 19 iznijela je na vidjelo niz nedostataka u našim gospodarskim sustavima i sustavima upravljanja, uključujući ograničenja tržišnog gospodarstva, te je istaknula važnost djelotvornih državnih institucija i snažnih javnih zdravstvenih sustava. Usto je i dobra prilika za građane da ponovno promisle o tome što im je doista bitno. Potrebno je hitno preispitati učinak trenutne razine proizvodnje i potrošnje te razmotriti pitanje pravedne plaće za bitne poslove (npr. javne usluge kao što je zdravstveni sektor), kao i porezne politike i politike plaća te nove alate (npr. univerzalni osnovni dohodak), na što se poziva u već objavljenim mišljenjima EGSO-a ⁽¹⁰⁾.

2.6. Poslovna zajednica u EU-u sve više gleda na tranziciju prema niskougljičnom gospodarstvu i oporavak nakon COVID-a 19 kao na priliku za razvoj i mogućnost da se radna mjesta u proizvodnji vrate u Europu. U dopisu koji je nedavno uputilo ministrima EU-a za okoliš i klimu ⁽¹¹⁾ sedam „vodećih europskih energetske poduzeća poziva EU da svoj cilj smanjenja stakleničkih plinova do 2030. poveća na barem 55 % u odnosu na razinu iz 1990. godine kako bi se uskladilo s troškovno učinkovitom putanjom do 2050.“. Povjerenstvo za energetske tranzicije poziva vlade svijeta da „pametno troše ekonomski poticaj i ulažu u gospodarstvo budućnosti“ ⁽¹²⁾.

3. Veća ambicioznost u području klime, nova financijska sredstva za pravednu tranziciju, obnovu i tranziciju prema niskougljičnom gospodarstvu i provedba ciljeva održivog razvoja do 2030.

3.1. Kako bi se osigurala odgovarajuća mobilizacija novih financijskih sredstava za hitno djelovanje u području klime i poboljšala upotreba postojećih, prijeko je potreban ambiciozan politički program s višim ciljevima za 2030. i 2050. godinu. EGSO stoga podržava poziv da se Europska unija obveže na postizanje ugljične neutralnosti do 2050. i da, u skladu s tim, prilagodi svoj cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova do 2030. godine na najmanje 55 % u odnosu na razine iz 1990.

3.2. EGSO je čvrsto uvjeren da tranzicija i obnova nakon COVID-a 19 moraju biti pravedne i voditi prema pravednijem EU-u. U suprotnom će propasti, što bi imalo ozbiljne posljedice za europski projekt u cjelini. Smatramo da je ključna sastavnica pravedne tranzicije politička, socijalna i ekonomska uključenost građana, radnika, zajednica i MSP-ova, naročito u slabije razvijenim ruralnim regijama u EU-u, bez diskriminacije država članica koje trenutno nisu članice europodručja. Za postizanje te uključenosti nužna je pravedna raspodjela financijskih sredstava iz budućeg proračuna za djelovanje u području klime. Jednako tako, moramo aktivno raditi na sprečavanju toga da se većina sredstava usmjerava prema jakim dionicima koji imaju resurse i kapacitet za razvijanje profitabilnih projekata.

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

⁽⁸⁾ „Što su Plan ulaganja za Europski zeleni plan i mehanizam za pravednu tranziciju?“, Bruxelles, 14. siječnja 2020.

⁽⁹⁾ <https://www.nature.com/articles/s41893-019-0293-3#ref-CR101>

⁽¹⁰⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-framework-directive-minimum-income-own-initiative-opinion>

⁽¹¹⁾ <https://www.statkraft.com/media/news/2019/energy-companies-call-for-more-ambitious-EU-2030-climate-target/>

⁽¹²⁾ <http://www.energy-transitions.org/sites/default/files/COVID-Recovery-CoverLetter.pdf>

3.3. EGSO poziva Europsku komisiju da osigura aktivno sudjelovanje svih dionika – lokalnih zajednica, civilnog društva, socijalnih partnera, industrije, instituta znanja itd. – u budućem osmišljavanju i provedbi europskog zelenog plana i plana za oporavak i obnovu nakon COVID-a 19.

3.4. Nakon prvih koraka u vezi s europskim zelenim planom i Planom ulaganja za europski zeleni plan i zbog krize bez presedana s kojom se suočavamo, EGSO pozdravlja uspostavu dovoljno velikog fonda za oporavak i poziva na izradu ambicioznog plana obnove koji će biti u skladu s Pariškim sporazumom. Ključni dio trebao bi biti **proračun za djelovanje u području klime** koji bi u najmanju ruku bio jednak već utvrđenom investicijskom jazu od oko 300 milijardi EUR godišnje i u kojem bi izražen prioritet trebala biti potpora decentraliziranim projektima dekarbonizacije u zajedničkom vlasništvu građana, MSP-ova, energetske zajednice te lokalnih i regionalnih javnih tijela. EGSO je već iznio prijedloge za mobilizaciju tih financijskih sredstava u svom pozivu na pakt za financiranje klimatskih mjera ⁽¹³⁾, a u ovom ćemo mišljenju iznijeti dodatne prijedloge.

3.5. Usporedno s time, i u cilju razvijanja optimalne kombinacije mehanizama za mobilizaciju budućih financijskih sredstava za borbu protiv klimatskih promjena, EGSO smatra da je potrebna solidna i transparentna procjena financijskih sredstava potrebnih za provedbu ciljeva održivog razvoja do 2030. Potrebno je omogućiti i uključivu raspravu o politikama o održivosti i pravednoj tranziciji u okviru demografske, tehnološke i fiskalne/javne politike, kojoj bi velik doprinos dalo izvješće Europske agencije za okoliš ⁽¹⁴⁾.

3.6. EGSO je već pozvao na pripremu **pakta za financiranje klimatskih mjera**, kojim se nastoji „preusmjeriti kapital koji bi mogao dovesti do stvaranja novog financijskog balona na borbu protiv klimatskih promjena i realno gospodarstvo. Za to se moraju osigurati nova financijska sredstva, osobito za mala i srednja poduzeća.” Razni izvori za predložena financijska sredstva uključuju:

- preusmjeravanje financiranja prema održivim ulaganjima s pomoću „zelenog dodjeljivanja sredstava” i promicanje zajmova Europske investicijske banke (EIB) koji su označeni kao „zeleni”;
- korištenje kvantitativnog popuštanja koje provodi Europska središnja banka (ESB) kao izvora financiranja;
- određivanje kriterija za održiva ulaganja.

Na primjer, pakt za klimu i financiranje prilika je za suočavanje s klimatskom krizom, nedostatkom kvalitetnih radnih mjesta i sumnjama u pogledu europskog projekta u isto vrijeme. On uključuje dva instrumenta: europsku banku za klimu i biološku raznolikost i europski fond za klimu i biološku raznolikost. Zajedno, oni bi mogli postati europska banka za klimu.

3.7. EGSO pozdravlja i podržava najavu EIB-a da u razdoblju od 2021. do 2030. planira poduprijeti ulaganja u djelovanje u području klime i okolišnu održivost u iznosu od 1 bilijuna EUR. Međutim, u skladu sa svojim postojećim pravilima, EIB može imati veći godišnji portfelj zajmova. Ako EU ili Europska središnja banka osiguraju veće jamstvo EU-a, godišnji portfelj mogao bi se dodatno povećati.

3.8. EGSO poziva države članice i institucije EU-a da izmijene pravila Pakta o stabilnosti i rastu kako bi se – kao dio proračuna EU-a za djelovanje u području klime – zlatnim pravilom na nacionalnoj razini omogućila veća ulaganja u djelovanje u području klime, koja bi bila isključena iz izračuna proračunskog deficita, uz odgovarajuće zaštitne mjere protiv zloupotrebe ⁽¹⁵⁾. Početne su mogućnosti već navedene u Godišnjem izvješću Europskog fiskalnog odbora za 2019 ⁽¹⁶⁾, pa bi ih sada trebalo razraditi i učiniti operativnim. EGSO poziva države članice EU-a da tijekom suspenzije Pakta o stabilnosti i rastu zbog krize uzrokovane COVID-om 19 u najvećoj mogućoj mjeri iskoriste raspoloživa proračunska sredstva za jačanje ulaganja u djelovanje u području klime.

⁽¹³⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-finance-climate-pact-own-initiative-opinion>

⁽¹⁴⁾ Izvješće Europske agencije za okoliš *The sustainability transition in Europe in an age of demographic and technological change* („Tranzicija prema održivosti u Europi u doba demografskih i tehnoloških promjena”).

⁽¹⁵⁾ <https://www.bruegel.org/2019/12/the-european-green-deal-needs-a-reformed-fiscal-framework/>

⁽¹⁶⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2019-efb-annual-report_en.pdf

3.9. EGSO poziva Europsku središnju banku da izravno i neizravno preuzme važnu ulogu u financiranju djelovanja u području klime. Uz učinak koji ima njezin program kupnje vrijednosnih papira i program hitne kupnje zbog pandemije, Europska središnja banka može – donošenjem relevantne uredbe i provođenjem svojih regulatornih ovlasti, kao i putem koordinacije sa središnjim bankama izvan europodručja u okviru Europskog sustava središnjih banaka – potaknuti središnje banke da slijede njezin primjer i pozitivno utječu na financiranje djelovanja u području klime. Koeficijenti likvidnosti mogli bi se proaktivnije koristiti primjenom povoljnih režima za zajmove i ulaganja koji se prema taksonomiji EU-a smatraju zelenima. ESB „trebala bi moći osigurati [...] likvidnost daljnjim nekonvencionalnim mjerama monetarne politike”⁽¹⁷⁾ i to osiguravanje neograničene likvidnosti trebalo bi imati pozitivan učinak na djelovanje u području klime.

3.10. Jedan od načina za povećanje financiranja djelovanja u području klime jest izdavanje zelenih obveznica u javnom i privatnom sektoru koje bi se temeljilo na čvrstom regulatornom okviru i taksonomiji EU-a za održiva ulaganja. Hitno su potrebni programi kojima bi se to poticalo. EIB može imati još veću ulogu na dva načina: odobravanjem zajmova za projekte koji doprinose djelovanju u području klime putem izravnih obveza i povećanjem izdavanja zelenih obveznica. Zatim bi Europska središnja banka u okviru svog programa kupnje vrijednosnih papira mogla otkupljivati te obveznice u mnogo većoj mjeri nego dosad.

3.11. Budući da će na kraju veliku većinu ulaganja provoditi građani i privatni sektor, EGSO naglašava važnost ekoloških fiskalnih mjera i svih aspekata određivanja cijene ugljika kao ključnog alata za osiguravanje profitabilnosti održivih ulaganja. Željeli bismo naglasiti da „kombinacija određivanja cijene ugljika i zelenih obveznica poboljšava ekološku učinkovitost, prikupljanje kapitala i održivost duga [...] te pokazuje veću međugeneracijsku pravednost”⁽¹⁸⁾.

3.12. Još jedan potencijalni izvor financiranja mogla bi biti sekuritizacija osigurana portfeljom kolaterala, koji bi se sastojao od kreditne imovine – skupa kolaterala – koja može uključivati zelenu i moguće smeđu imovinu. Sekuritizacija će biti zelena ako prihodi služe financiranju zelenih projekata.

3.13. EGSO smatra da je jedan od glavnih izazova u provedbi Plana ulaganja za europski zeleni plan priprema portfelja investicijskih projekata koji bi bili u skladu sa strateškim ciljevima EU-a. Dostupnost takvih investicijskih projekata još nije u skladu s potražnjom. Tehnička pomoć i savjetodavna potpora na svim razinama javne uprave pomoći će u utvrđivanju i pripremi održivih projekata i nositeljima projekata osigurati izgradnju kapaciteta. Kao osnovu za utvrđivanje i razvijanje takvih projekata treba koristiti sustav klasifikacije održivih ulaganja nedavno pokrenut na razini EU-a (taksonomija)⁽¹⁹⁾.

3.14. U okviru financiranja pravedne tranzicije prema niskougljičnom gospodarstvu mora se osigurati aktivna potpora prilikama za razvoj novih tehnologija i novih poduzeća kako bi se potrošačima i zajednicama – naročito onima koji su trenutno isključeni iz relevantnih proizvodnih procesa – omogućilo da u što većoj mjeri iskoriste nove proizvodne kapacitete i tako postanu aktivni „prozumenti” (proizvođači-potrošači) održivih proizvoda i usluga u energetskom i prometnom sektoru.

3.15. Budući da je korištenje obnovljivih izvora energije zapravo vid privatizacije vrijednog prirodnog resursa, u okviru projekata koji primaju javnu potporu trebalo bi se priznati vlasništvo lokalne zajednice nad tim izvorima i osigurati da ona ima odgovarajuću korist od predmetnog projekta ili vlasništvo nad njim.

3.16. EGSO želi naglasiti hitnu potrebu za pružanjem znatne financijske pomoći institucijama koje bi mogle aktivno olakšati razvijanje i spajanje malih, decentraliziranih pojedinačnih projekata koje provode građani, zajednice ili MSP-ovi u veće i profitabilnije projekte. S obzirom na to da je očito da civilno društvo osmišljava mnogo takvih inicijativa, EGSO želi pridonijeti izradi institucijskog okvira i smjernica za pomoć na razini EU-a te aktivnoj suradnji u pogledu tih inicijativa.

⁽¹⁷⁾ <https://www.eesc.europa.eu/hr/news-media/presentations/odgovor-eu-na-izbijanje-bolesti-covid-19-i-potreba-za-nezapamcenom-razinom-solidarnosti-medu-drzavama-clanicama>

⁽¹⁸⁾ <http://documents.worldbank.org/curated/en/808771566321852359/pdf/Financing-Low-Carbon-Transitions-through-Carbon-Pricing-and-Green-Bonds.pdf>

⁽¹⁹⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/sustainable-finance-teg-taxonomy_en

4. Postojeći financijski mehanizmi, prepreke javnim i privatnim ulaganjima te državne potpore

4.1. Pariški sporazum iziskuje da financijski tokovi budu usklađeni s potrebnim smanjenjem emisija i razvojem otpornim na klimatske promjene. Imajući u vidu gore navedeno i ciljeve europskog zelenog plana, EGSO poziva na to da svi postojeći financijski mehanizmi EU-a budu u skladu s Pariškim sporazumom ili otporni na klimatske promjene te da budu u skladu s ciljevima europskog zelenog plana i Programom održivog razvoja do 2030.

4.2. U pogledu postojećih financijskih mehanizama EGSO je već usvojio ⁽²⁰⁾ sljedeće preporuke:

— povećanje udjela Europskog fonda za strateška ulaganja namijenjenog borbi protiv klimatskih promjena na 40 %;

— EU mora pokazati ambicioznost koja je na razini izazova koji predstavlja borba protiv klimatskih promjena;

— u prosjeku 40 % općeg proračuna EU-a (VFO za razdoblje 2021. – 2027.) mora se izdvojiti za taj cilj, čime bi se odgovarajući udio europskog Kohezijskog fonda povećao u odnosu na trenutačnih 20 %.

4.3. Postoji nekoliko velikih prepreka za postizanje odgovarajuće razine javnog i privatnog financiranja djelovanja u području klime na razini EU-a i država članica, što dovodi do prilično niske i nedovoljne razine financiranja kako ublažavanja tako i prilagodbe ⁽²¹⁾. Željeli bismo istaknuti tri.

4.4. Prvo, i dalje postoje velike subvencije za fosilna goriva, izravne i neizravne, koje je MMF ⁽²²⁾ nedavno procijenio na 289 milijardi USD na razini EU-a 2015. Neizravne subvencije postoje i na nacionalnoj razini i na razini EU-a, što uzrokuje masovne okolišne, društvene i gospodarske (oportunitetne) troškove koji poništavaju napredak ostvaren djelovanjem u području klime. Budući da te subvencije također snižavaju cijenu ugljika, EGSO smatra da ih je hitno potrebno postupno ukinuti, a u nacionalnim i klimatskim planovima država članica za to se moraju navesti jasni rokovi.

4.5. Drugo, s obzirom na to da su fiskalne politike država članica EU-a često ograničene Paktom o stabilnosti i rastu te da pravila o državnim potporama onemogućuju državama da imaju važniju ulogu u transformativnim politikama, financiranje djelovanja u području klime i dalje je skromno. Trenutačna primjena opće klauzule o odstupanju za Pakt o stabilnosti i rastu ⁽²³⁾ te privremeni okvir za pravila o državnim potporama ⁽²⁴⁾ iznimke su za koje se Odbor nada da će se u najvećoj mogućoj mjeri koristiti za financiranje borbe protiv klimatskih promjena.

4.6. Treće, postoje prepreke za financiranje iz privatnog sektora, posebno kad su posrijedi mala i srednja poduzeća te ulaganja u istraživanje i inovacije. EGSO smatra da bi usporedno s europskim zelenim planom trebalo dovršiti uspostavu bankovne unije i unije tržišta kapitala, s posebnim naglaskom na osiguravanju MSP-ovima univerzalnog i jednostavnog pristupa različitim i većim financijskim sredstvima za tranziciju prema klimatski neutralnim tehnologijama.

4.7. Povrh toga, sudjelovanje u upravljanju glavnim programima EU-a često je ograničeno pa je nemoguće u potpunosti iskoristiti prednosti koje bi donijelo istinsko sudjelovanje dionika: demokratsko sudjelovanje i nadzor, kao i usmjeravanje javnih sredstava u socijalno najpoželjnije svrhe. Stoga je potrebno šire sudjelovanje dionika iz redova vlada, kao i organizacija civilnog društva, socijalnih partnera, akademskih krugova i poduzeća.

⁽²⁰⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-finance-climate-pact-own-initiative-opinion>

⁽²¹⁾ Mišljenje EGSO-a „Olakšavanje pristupa nedržavnih aktera financiranju klimatskih mjera” (SL C 110, 22.3.2019., str. 14.).

⁽²²⁾ <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/05/02/Global-Fossil-Fuel-Subsidies-Remain-Large-An-Update-Based-on-Country-Level-Estimates-46509>

⁽²³⁾ <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2020/03/23/statement-of-eu-ministers-of-finance-on-the-stability-and-growth-pact-in-light-of-the-covid-19-crisis/>

⁽²⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/IP_20_496

4.8. Cijene na tržištu ugljika u EU-u naglo padaju zbog ekonomskog zastoja prouzročene krizom uzrokovanom COVID-om 19, čime se naglašava potreba za jačanjem sustava kako bi se bolje odolijevalo sličnim šokovima. Neposredno prije krize, cijena ugljika u sustavu trgovine emisijama u EU-u iznosila je 25 EUR po toni, što je doprinijelo postupnom prestanku korištenja ugljena. Zbog trenutnog pada cijene profitabilnost postrojenja za proizvodnju lignita nažalost se već povećala. Pad cijene ugljika znači i smanjenje prihoda država članica od dražbovne prodaje emisijskih jedinica. Niža cijena ugljika podrazumijeva i manju izloženost cjenovnom signalu ugljika kao poticaju za smanjenje emisija. To je posebno važno za velike industrijske sektore koji onečišćuju okoliš (proizvodnja čelika, kemikalija, cementa) i za zrakoplovni sektor. **Rezerva za stabilnost tržišta u sustavu trgovine emisijama EU-a** apsorbira višak emisijskih jedinica s tržišta od početka 2019., što je glavni razlog za cijenu od 25 EUR. Ta će se apsorpcija nastaviti, a dozvole kasnije otkazati. Međutim, **rezerva za stabilnost tržišta** osmišljena je radi rješavanja problema prekomjerne količine emisijskih jedinica akumulirane tijekom godina. Nije joj svrha rješavati problem tekućeg ili budućeg viška. Rezervu za stabilnost tržišta trebat će osnažiti⁽²⁵⁾ u kontekstu provedbe zakonodavstva EU-a o klimi i predstojeće revizije pravila EU-a o tržištu ugljika.

4.9. EGSO podržava prijedlog Europske komisije da se novim proračunom EU-a, koji će se primjenjivati od 2021. do 2027., državama u Europi s visokim troškovima kapitala ponudi mogućnost razvoja projekata obnovljive energije uz financijsku potporu mehanizma jamstva EU-a. U Grčkoj⁽²⁶⁾ bi se smanjenjem troškova kapitala smanjili ukupni srednji troškovi proizvodnje električne energije za kopnene vjetroelektrane za 20 % u odnosu na scenarij bez mjera za uklanjanje rizika (s 5,7 eurocenta/kWh na 4,6 eurocenta/kWh).

4.10. EGSO smatra da bi razumljivija i transparentnija **pravila o državnim potporama** državnim i nedržavnim akterima omogućila jasniji uvid u to koje bi se politike i sektori trebali financirati i na koji način. Nadalje, EGSO poziva na strožu ocjenu nacionalnih programa državnih potpora kad je posrijedi ravnoteža između financiranja onečišćivača i doprinošenja tranziciji prema niskougljičnom gospodarstvu.

4.11. EGSO ističe da revidiranu Uredbu o općem skupnom izuzeću i Smjernice o državnim potporama za zaštitu okoliša i energiju treba jasno formulirati⁽²⁷⁾ ako se želi iskoristiti njihov pun potencijal za usmjeravanje energetske tranzicije, uz navođenje primjera projekata ili operatora (npr. zajednice obnovljive energije) koje države članice mogu odabrati, te da se organizacijama civilnog društva aktivnima u zaštiti okoliša mora priznati status „zainteresiranih strana” u skladu s člankom 1. točka (h) Uredbe o pravilima primjene⁽²⁸⁾ ⁽²⁹⁾.

5. Izazovi na području financiranja prilagodbe klimatskim promjenama

5.1. Pariški sporazum o klimatskim promjenama poziva na djelovanje u pogledu uzroka i posljedica klimatskih promjena. Uzroke klimatskih promjena treba uklanjati drastičnim smanjenjem emisija stakleničkih plinova (tzv. ublažavanje), a njihove posljedice stavljanjem jednakog naglaska na ulaganja u otpornost na klimatske promjene (tzv. prilagodba).

5.2. U nedavno objavljenoj studiji navodi se da omjer koristi i troškova programa prilagodbe (kao što su sustavi ranog upozoravanja, osiguravanje otpornosti infrastrukture, unapređenje poljoprivrede u suhim područjima ili upravljanje vodnim resursima) varira u rasponu od 5:1 do 10:1⁽³⁰⁾. U istoj studiji navodi se i da bi prilagodba mogla donijeti trostruku korist, odnosno izbjegavanje gubitaka zbog klimatskih promjena, ekonomsku korist od programa ulaganja te društvenu i ekološku korist.

⁽²⁵⁾ <https://carbonmarketwatch.org/publications/avoiding-a-carbon-crash-how-to-phase-out-coal-and-strengthen-the-eu-ets/>

⁽²⁶⁾ https://www.agora-energie-wende.de/fileadmin2/Projekte/2019/De-risking_SEE/161_Unlocking_SEE_EN_WEB.pdf

⁽²⁷⁾ Vidjeti također doprinos organizacije ClientEarth javnom savjetovanju o provjeri prikladnosti Smjernica o državnim potporama za zaštitu okoliša i energiju, srpanj 2019.: <https://www.documents.clientearth.org/library/download-info/clientearths-response-to-the-targeted-consultation-for-the-evaluation-of-the-guidelines-on-state-aid-for-environmental-protection-and-energy-2014-2020/>.

⁽²⁸⁾ Uredba Vijeća (EU) 2015/1589 od 13. srpnja 2015. o utvrđivanju detaljnih pravila primjene članka 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (SL L 248, 24.9.2015., str. 9.).

⁽²⁹⁾ Vidjeti mišljenje EGSO-a „Konstruktivnija uloga civilnog društva u provedbi zakonodavstva o okolišu” (SL C 47, 11.2.2020., str. 50.), točka 2.1.13 i mišljenje EGSO-a „Mjere EU-a za poboljšanje usklađenosti s propisima o okolišu i upravljanja okolišem” (SL C 283, 10.8.2018., str. 83.), točke 3.5.8 i 3.5.9.

⁽³⁰⁾ Globalna komisija za prilagodbu, Svjetski institut za resurse, rujan 2019.

5.3. EGSO podržava davanje širokih ovlasti za razvoj nove strategije EU-a za prilagodbu i naglašava da je potrebno hitno razviti stručan i vjerodostojan postupak donošenja odluka na razini EU-a i država članica kako bi se „jednak naglasak” na financiranju ublažavanja i prilagodbe pretočio u optimalnu raspodjelu dostupnih i budućih sredstava između ta dva prioriteta. Jednako važno, potrebno je pokrenuti raspravu o osmišljavanju inovativnih načina mobilizacije financijskih sredstava za prilagodbu.

5.4. EGSO smatra da bi mjere prilagodbe mogle znatno doprinijeti tome da se tranzicija i obnova nakon COVID-a 19 provedu na pravedniji način. Zajednicama i regijama koje su natprosječno pogođene štetnim učinkom klimatskih promjena trebalo bi pomoći da reagiraju na taj učinak i percipirane rizike. To naročito vrijedi za zajednice i regije u kojima su emisije stakleničkih plinova danas manje od prosječnih, a takve su bile i u prošlosti.

5.5. Kako bi se osigurao pravedan pristup mobiliziranim financijskim sredstvima za mjere prilagodbe, EGSO poziva na pružanje tehničke i organizacijske pomoći pogođenim regijama te na uspostavu namjenskog **fonda za pravednu prilagodbu**, po mogućnosti na razini EU-a, država članica i na regionalnoj razini.

5.6. Dok su ciljevi na području ublažavanja klimatskih promjena jasni (npr. zadržavanje povećanja prosječne globalne temperature ispod 1,5 ° C ili određeno smanjenje emisija u odnosu na određenu godinu), ciljeve na području prilagodbe teško je odrediti. Međutim, oni su nužni za učinkovit postupak prilagodbe. EGSO podržava uspostavu pokazatelja osjetljivosti koji će usmjeravati strategiju prilagodbe i prema kojima će se određivati ciljevi na području prilagodbe. Pokazatelje osjetljivosti treba osmisliti u tri dimenzije: geografska ili regionalna osjetljivost; sektorska ili gospodarska osjetljivost; i socijalna osjetljivost.

6. Nova financijska sredstva za nedržavne aktere koji djeluju u području klime

6.1. Organizacijama civilnog društva te nacionalnim, regionalnim i lokalnim vlastima nije potreban samo pristup financijskim instrumentima, već one moraju biti aktivni sudionici u osmišljavanju i provedbi projekata, inicijativa i aktivnosti kojima se doprinosi smanjenju emisija i otpornosti zajednica na klimatske promjene ⁽³¹⁾.

6.2. EGSO podržava program „Europske snage solidarnosti” koji okuplja „mlade oko projekta izgradnje uključivijeg društva, koje podupire ranjive osobe i odgovara na društvene izazove” ⁽³²⁾. Imajući u vidu kriznu situaciju u području klime i jasnu motiviranost mladih u cijelom EU-u, EGSO predlaže znatno povećanje dostupnih sredstava i pokretanje ciljanog potprograma pod nazivom „**Europske snage solidarnosti za djelovanje u području klime**” koji bi svim zainteresiranim mladim ljudima i organizacijama domaćinima omogućio da pomažu inicijativama zajednice za hitno djelovanje u području klime posvuda u EU-u.

6.3. EGSO poziva na znatno povećanje dostupnih sredstava EU-a i država članica, i to naročito za suradnju između lokalnih vlasti i organiziranog civilnog društva na području razvoja projekata koji se provode u zajednicama i u njihovom su vlasništvu, a posvećeni su niskougljičnoj energiji i prometu. EGSO napominje da financiranje borbe protiv klimatskih promjena može postati još veći izazov u fazi oporavka od krize uzrokovane COVID-om 19 jer će se dostupnost javnih i privatnih izvora vjerojatno smanjiti, dok zahtjevi za financiranjem i dalje rastu.

6.4. EGSO općenito smatra da EU mora početi ulagati u ono što naš socioekonomski sustav čini otpornim na krize i to postavljajući temelja za zeleno kružno gospodarstvo utemeljeno na prirodnim rješenjima i usmjereno na dobrobit građana. Sada je trenutak da počnemo uvoditi systemske ekonomske promjene, a dobra je vijest da za to imamo okvirni plan: Program UN-a do 2030. (17 ciljeva održivog razvoja) i europski zeleni plan Europske komisije.

⁽³¹⁾ Mišljenje EGSO-a „Olakšavanje pristupa nedržavnih aktera financiranju klimatskih mjera” (SL C 110, 22.3.2019., str. 14.) i studija „Skup alata za višedionička partnerstva u području klime – Okvir politike za poticanje uzlaznih klimatskih mjera”.

⁽³²⁾ https://europa.eu/youth/solidarity_hr

7. Globalni i geopolitički aspekt

7.1. Kriza uzrokovana COVID-om 19 podsjeća nas na nezamjenjivu ulogu električne energije u našim životima i ističe kritičnu vrijednost elektroenergetske infrastrukture i znanja na tom području. Ova kriza pruža uvid u to kako će se ta uloga proširiti i razvijati u budućnosti. Kako tranzicije prema čistoj energiji mogu doprinijeti pokretanju gospodarstava? One mogu odrediti ambiciozan program otvaranja novih radnih mjesta i ciljeve na području klime: primjerice, modernizacija energetske sustava može doprinijeti otvaranju radnih mjesta i gospodarskom rastu, uz istodobnu zaštitu klime. Vlade izravno ili neizravno pokreću više od 70 % globalnih ulaganja u području energije. U ovom vremenu krize, njihovo djelovanje važnije je nego ikad prije. Smjernice sadržane u politikama mogu aktivno usmjeravati ulaganja povezana s energijom prema većoj održivosti. Potrebno je dati prednost programima poticaja u energetske industrije kako bi se poduprla postojeća radna snaga, otvorila nova radna mjesta i potaknulo smanjenje emisija.

7.2. Globalna tržišta nafte nalaze se u situaciji za koju nema presedana. Hoće li to izazvati naglo okretanje obnovljivim izvorima energije ili zastoj na tom području? Općenito niske (negativne) cijene nafte čine zelenu energiju manje konkurentnom, ali za izvoznike nafte ta izuzetno niska cijena znači da postoji veći ekonomski poticaj za ulaganje u obnovljive izvore energije, dok bi ulagači taj potez mogli protumačiti kao znak da će marže za naftu biti niske i zato uložiti više kapitala u zelene resurse.

7.3. EGSO smatra da bi europskim zelenim planom trebalo zaštititi međunarodnu konkurentnost EU-a (a naročito MSP-ova koji se suočavaju s oštrom konkurencijom gospodarstava u usponu) od rizika koji dolaze s tranzicijom, a povezani su s politikama za ostvarivanje željenog cilja ugljične neutralnosti koje mogu imati nepoželjan učinak na području međunarodne konkurentnosti.

7.4. Jasno je da će provedba europskog zelenog plana ugroziti interese uvoznika fosilnih goriva u EU, i na razini poduzeća i na državnoj razini. EGSO smatra da EU mora hitno razviti otpornost na svaku moguću eskalaciju nastojanja utemeljenih na interesima aktera izvan EU-a da se uspori provedba europskog zelenog plana te mora razviti jače mehanizme za identifikaciju takvih nastojanja koja već postoje i za odgovaranje na njih.

7.5. EGSO poziva na to da Pariški sporazum postane bitna klauzula u svim budućim trgovinskim sporazumima EU-a te na aktivnu klimatsku diplomaciju EU-a koja bi u suradnji s državama članicama EU-a nastojala riješiti problem klimatskih promjena i njihovih posljedica na svjetskoj razini, kao i problem prilagodbe tim promjenama. EU bi trebao rješavati pitanja koja se odnose na povećanje troškova osiguranja zbog sve većih fizičkih rizika koje donose klimatske promjene, na provedbu članka 6. Pariškog sporazuma i na uspostavu svjetske cijene ugljika uz pomoć globalno povezanih tržišta ugljika.

7.6. EGSO podržava prijedloge za uvođenje mehanizma za graničnu pristojbu za ugljik i poziva na donošenje mjera za uklanjanje prepreka za energetske učinkovite proizvode s niskim emisijama stakleničkih plinova i za promicanje ulaganja u obnovljivu energiju u okviru trgovinskih sporazuma.

Bruxelles, 11. lipnja 2020.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Luca JAHIER